Çanakkale Çevre ve Doğa Dergisi

EYLÜL 2022 YIL:3 SAYI: 9 ISSN: 2791-9757

“Ekosistemler ve ekosistem hizmetlerinin korunması, onarımı ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik kara ve denizde korunan alan miktarı artırılarak doğa koruma alanlarının etkin yönetimi gerçekleştirilecektir.

ON BİRİNCİ KALKINMA PLANI (2019-2023)

ISSN 2791-9757


Ali Duymaz


“Devran büktü
belimizi
Geçme kapım
önünden
Görüyorsun
halimizi” (Necatigil)
Ali Duymaz

Daz yerin boz kuşu turgay

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Daz yerde, boz yerde seke seke gezer, ağaçların tepesinde gezmez, kıraç yerlerin bozaç kuşudur. Kırım'da milli marş gibi söylenen bir halk yırında dendiği gibi "boztorgay değen hayvanın cılgada olur yuvası"…

Dede Korkut Kitabı'nda dahi geçer. Oğuzlar kervanın göçtüğünü turgayın bilgi dağarcığına yüklemişler. Ayrıca erkencidir, yine Dede Korkut bilgisine göre tan vaktini bildiren işaretlerden birisi de "sakallı bozaç turgayın sayrama"sıdır.

Bir de Yalancı oğlu Yaltacuk'un Bamsı Beyrek tarafından parçalanan yayını küçümsemek için kullanılmıştır: "Daz yerde turgay atmaya yahşı" diye aşağılar Beyrek, Yalancı'nın yayını…

Bu kuş, çorak ve kıraç toprakları sever, yolda yolakta siz belirli bir mesafe yaklaşana kadar seke seke kaçar, en sonunda çevik bir kanat çırpışla uçar, az öteye yine konar, mesafeyi hep korur, insana hem yakın hem uzaktır, bu dahi insan nesline güven konusunda ruhuna sinmiş bir genetik deneyimin sonucu olmalıdır. Biz tepeli toygar ya da tepelikli diye biliriz.

Tarla kuşu, çayır kuşu gibi daha pek çok adı vardır bu erkenci kuşun… Toygar, turgay ve türevleri bütün Türk ağız, şive ve lehçelerinde neredeyse ortak bir sözcük s ayılır. Başının üst kısmında zamane gençleri gibi briyantin veya jöle sürülmüşçesine kalkık tüyleri vardır.

Daz yerde dazlak bir kuş yerine jöleli bir kuş işte! Bu kuşların konduğu yerler sert rüzgârlar alır, otu az biter, ağaç yoktur, çıplak, kıraç, çorak yerlerdir. Bu rüzgârlı ve toygar barınan daz yerlere yel değirmenleri kurulmuştur, etrafında ine kalka yüzlerce toygarın uçuştuğu yerlerdir buralar ve bazılarına sırf bu yüzden "toygar" denmiştir.

Balıkesir'de artık yerinde yeller esen, eskiden yel değirmenlerinden yadigâr bir semtin de adıdır Toygar… Tepelikli kuşlar gibi daz yerlerin bıçkın delikanlıları da buralardan zuhur eder. Toygar uzunca bir caddenin adıdır, şehrin merkezine doğru saplanıp inen hançer gibi…

Sonradan öğrendim Toygar, İstanbul'da Kadıköy'de de bir semt adıymış, Evliya Çelebi'ye göre Üsküdar'ın yedi tepesinden birisi, hem de sultan avlaklarından… E "Üsküdar" da zaten bir yel değirmeni aparatıdır, ihtimal ki bu da yel değirmenlerinden gelen bir esintidir.

Fazla söze ne hacet! Kitaplar her bir şeyi ayrı ayrı yazar, amma aralarındaki örüntüyü tarife gelince dişe dokunur pek bir şey de bulunmaz! Ecnebiden ödünç aldığımız "kültür" sözü işte tam da bu örüntüleri işaret eder, ne ki kitabiyattan çok hayatta mevcuttur.

ÇANAKKALE ÇEVRE VE DOĞA DERGİSİ

EYLÜL 2022 YIL:3 SAYI:9 | **YAYIN TÜRÜ: AYLIK, SÜRELİ YAYIN**

İMTİYAZ SAHİBİ Çevre ve Doğa Dernekleri Federasyonu Başkanlığı Adına — **Bünyamin Nami TONKA** ÇANAKKALE

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Saadettin Yıldız, Prof. Dr. Mehmet İSMAİL, Prof. Dr. Vahit TÜRK, Prof. Dr. Ozan YILMAZ, Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA, Prof. Dr. Ömer Faruk ÖZTÜRK, Prof. Dr. Ertuğrul ÖNALP, Prof. Dr. İsmet UYSAL, Prof. Dr. Ali DUYMAZ, Prof. Dr. İsmail TARHAN, Prof. Dr. Herdem ASLAN Prof. Dr. Doğan PERİNCEK, Prof. Dr. Dmytro CHYSTIAK, Prof. Dr. Rüştü ILGAR, Prof. Dr. Niyazi AKSOY, Prof. Dr. Aktan Müge Ercan YILMAZ, Prof. Dr. Öcal OĞUZ, Prof. Dr. Gülden Sağol YÜKSEKKAYA, Doç Dr. Mehmet PİŞKİN, Doç. Dr. Canan Zehra ÇAVUŞ, Dr. Şahabettin HOCAOĞLU, Dr. Engin ÇAĞLAK, Dr. Ülkü VARLIK, Dr. Ahmet ESENKAYA, A. Semra EYİNNEN, Benek Güvenilir ERDEMİR, Günsel NUROĞLU, Erkan Kürşat ERTÜRK, Bünyamin Nami TONKA, Yıldırım GENÇCAN, Nermin TEKİNDAĞ, Kadir YAVAŞ, Tahsin KONU, Rıdvan ARI, İ. Tayfun UĞUR, İsmail BOZKURT, M. Levent ARTÜZ, Nur ÇELEBI, Engin Ümit ÖZER, Minako TAKAHASHI, Mesut NEBİ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ	**Bünyamin Nami tonka** bntonka@gmail.com
EDİTÖR	**Bünyamin Nami Tonka**
GÖRSEL YÖNETMEN	**Gülden CINCIK** **Kemal TEKİNDAĞ**
KAPAK TASARIMI	**Prof. Dr. Ertuğrul ÖNALP** **Prof. Dr. Ali DUYMAZ** **Bünyamin Nami TONKA** **Gülden CINCIK**
KAPAK GÖRSELİ	**Prof. Dr. Ertuğrul ÖNALP** **Prof. Dr. Ali DUYMAZ**
YAYINA HAZIRLAYAN	**Erdem SÜREK** **Gülden CINCIK** **Cuma DEREN**
GENÇ ÇEVRECİ YAYIN KURULU ÜYELERİMİZ	**Emine Serra ULUDAĞ** **ALP TARDU TONKA**
DERGİ İDARE MERKEZİ	**İsmet Paşa Mahallesi, Eski Havra Sokak No: 41 Çanakkale**
BASKI	**Çanakkale Basın Yayın Mat. Rek. Tur. Tic. Ltd. Şti. Baskı Tesisleri**
BASKI TARİHİ	**EYLÜL 2022**
DAĞITIM	**Boğaz Medya ve Çevre ve Doğa Dernekleri Federasyonu Başkanlığı-Çanakkale**
ISSN:	**2791-9757**

Bu derginin Türkçe yayın hakları, Çevre ve Doğa Dernekleri Federasyonu Çanakkale ve Boğaz Medya'ya aittir...
Bu dergideki yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir...

İLETİŞİM **Tel: 0286 213 34 88** **e-mail: cevrevedogadernegi@gmail.com**

Dergimizi; "Fevzipaşa Mahallesi 1 Nolu Büyük Cami Sokak No: 34 Çanakkale" adresimizden temin edebilirsiniz.



İçindekiler

4-5 ..... EDİTÖR

6-16 ..... BOZCAADA VE GÖKÇEADA KIYILARINDA HER YER YAPILAŞMAYA UYGUN MU?
(Prof. Dr. Doğan PERİNÇEK)

17..... GIDA MESELELERİNDE NEREYE GİDİYORUZ? NELER YAPILMALI?
(Mesut ŞAHİN)

18..... SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ YAHUT ÜZERLİK OTU...
(Prof. Dr. Öcal OĞUZ)

19 ..... ALFABELERİN KÖKENİ TÜRKÇEDİR
(Kazım MİRŞAN)

20-27 ..... ÇANAKKALE'DE KENTLEŞMENİN ÇEVRESEL ETKİLERİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME
(Doç. Dr. Canan Zehra ÇAVUŞ)

28 ..... KENT KONSEYİ ÇEVRE MECLİSİ FAALİYET PROGRAMI
(Bünyamin Nami TONKA)

29 ..... ÇANAKKALE KENT KONSEYİ ÇEVRE MECLİSİ BÜTÇESİDİR...
(Bünyamin Nami TONKA)

30 ..... ORMAN YANGINLARI...
(ÇEVRE VE DOĞA DERNEKLERİ FEDERASYONU)

31 ..... KÜRESEL ISINMANIN SONUÇLARI...

32 ..... TURİZM CENNETİ BOZCAADA'DAKİ YANGIN KORKUTTU
ÇAN YOLUNDA YANGIN ÇIKTI

33-35 ..... MARMARA DENİZİ...

36 ..... ÇANAKKALE'DE YARALI BULUNAN CARETTA CARETTA, TEDAVİ SONRASI DENİZE BIRAKILDI

37 ..... SARIÇAY

38 ..... PROJE AMATÖR BALIK AVCILIĞINA KATKIDA BULUNACAK

39..... BALIK AZ FİYATLAR ÇOK

40 ..... Z KUŞAĞINDAN ÇAĞRI: İKLİM ACİL DURUMU İLAN EDİLSİN

41 ..... SAROS KÖRFEZİ'NE DOKUNMA!

42 ..... SAHİLLER HALKA AİTTİR

43 ..... DAHA GEÇ OLMADAN EDREMİT KÖRFEZİ'Nİ KURTARALIM

44-45 ..... GÖRÜNCE KAHROLMAMAK MÜMKÜN DEĞİL
(Prof. Dr. Doğan PERİNÇEK)

46..... DİŞİL-ERİL GÜÇLER İŞBİRLİĞİ 3. ALTAYLI NEOLİTİK HALK-9
(A. SEMRA EYİNNEN)

48-49 ..... NİLÜFER GÖLÜ GÜZELLİĞİYLE ZİYARETÇİLERİ BÜYÜLÜYOR

50 ..... YAĞMUR YIKADI, DOLU VURDU!

51 ..... DAĞCILIK TIRMANMA KURSU

52-61 ..... TUZLA VOLKAN KONİSİ ZİRVESİNE SEYİR TEPESİ YAKIŞIR
(Prof. Dr. Doğan PERİNÇEK)

62 ..... ÇANAKKALE HAVASI TEMİZ KENTLER ARASINDA!

63 ..... ÇEVRE DURUM RAPORLARI...

64 ..... SAKİN ŞEHİR GÖKÇEADAYA DOKUNMA!

65 ..... VALİDEBAG KORUSU'NDAN ELİNİZİ ÇEKİN

66 ..... SEPSÜT İLAÇLI ATIKLARINI OVACIK KÖYÜ MERASINA SALMAYI BIRAKSIN

67 ..... BİNLERCE YILLIK PRİAPOS ANTİK KENTİNİ HARABE OLMAKTAN KURTARILABİLİR!

68 ..... ÇİN KARASAL EKOSİSTEM KARBON İZLEME UYDUSU FIRLATTI

69 ..... SICAK HAVAYLA MÜCADELE BİRİMLERİ KURULSUN!

70 ..... MESUT NEBİ

71..... BAŞINI QATANDA QÜRBET ÇAĞLARI...
(Prof. Dr. Mehmet İSMAİL)

72 ..... BM TEMİZ, SAĞLIKLI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVREYE ERİŞİMİ EVRENSEL İNSAN HAKKI İLAN ETTİ

73 ..... ORGANİK TARIM AB ÜLKELERİNİN GIDA KRİZİNE KARŞI CEVABI OLARAK ÖNE ÇIKIYOR

74-75 ..... ENERJİ GÜVENLİĞİNE DAİR ENDİŞELER YENİLENEBİLİR ENERJİ PROGRAMLARINI TEŞVİK EDİYOR

76-77 ..... TARIM ZEHİRLERİ "İHRACATINDA" REKOR ARTIŞ!

78-79 ..... TOPRAKSIZ TARIM
(Emine Serra ULUDAĞ)